

de Sprokkel

vrijzinnig humanistisch tijdschrift
regio Westhoek Noord

ZOMER 2025

Polarisatie

V.U.: Marc Van Muylen, Galloperstraat 48, 8670 Koksijde | Verschijnt driemaandijks | juli - augustus - september | 14de jaargang nr. 1

Afgiftelokator: Gent X
P913985 - BC31649

de Sprokkel

de Sprokkel | 14de jaargang nr. 1

Juli – aug. – sept. 2025

Versijnt driemaandelijks

Verantwoordelijke uitgever: Marc Van Muylem

erkeningsnummer: P913985

PB nummer: BC31649

Vrijzinnig Huis Koksijde

Galloperstraat 48

8670 Koksijde

M 0498 56 61 30

Contactadres Vrijzinnig huis Koksijde

Voorzitter: Joeri Stekelorum

T 058 52 08 94

vrijzinnighuiskoksijde@gmail.com

www.vrijzinnighuiskoksijde.be

kernredactie

Chris Asseloos

Lieve De Cuyper

Andre Laveyne

Robert Rossel

Marc Van Muylem

droegen ook bij aan dit nummer

Kamil Bernaerts

Benjamin Blanckaert

Didier Caluwaerts

Robert Claes

Julie Dumolein

Lotte Leenknecht

Patrick Loobuyck

Lotte Morel

Joeri Stekelorum

Spriings

Greta Raymaekers

Maarten Van Alstein

Bernard Van den Haute

Bericht aan de lezers en de auteurs

Dit tijdschrift wordt gratis verspreid binnen de vrijzinnig humanistische gemeenschap regio Westhoek Noord. Wens je dit tijdschrift te ontvangen stuur dan je adresgegevens naar vrijzinnighuiskoksijde@gmail.com. Je gegevens worden, behoudens bezwaar, opgenomen in een bestand beheerd door het huisvandeMens Diksmuide en uitsluitend gebruikt voor de verspreiding van dit tijdschrift.

De redactie is niet verantwoordelijk voor de inhoud van de door derden geleverde artikels. De kernredactie behoudt zich het recht om ingeleverde artikels te wijzigen, in samenspraak met de auteurs.

Inhoud

Editoriaal	2
Actueel	3
Column.....	4
Hoofdartikels	5-14
Visietekst	15
Jonkies	16
Activiteiten in de regio	17
HuisvandeMens	18
Lokale vereniging	19-22
Voorbij feesten	23-24
Leestips	25
Gedicht	25
Boekbespreking	26-27
In de kijker	28-29
Levensportret	30
Kunst-Zinnig	31

Editoriaal

Dag vrijzinnige vrienden,

De zomer is volop begonnen: terrasjes lopen vol, sandalen worden weer van stal gehaald, en de langverwachte zon laat zich eindelijk wat vaker zien. De voorbij maanden brachten we opnieuw een reeks inspirerende activiteiten: prikkelende lezingen, warme gesprekken en momenten van reflectie — telkens met een open blik en ruimte voor nuance.

Intussen presenteren we jullie met veel plezier een nieuwe editie van De Sprokkel. In dit nummer richten we ons op een thema dat vandaag sterk leeft: polarisatie. Het lijkt alsof tegenstellingen steeds vaker uitmonden in harde woorden en vastgeroeste kampen. Als vrijzinnig humanisten geloven we echter in het belang van dialoog — niet om de verschillen glad te strijken, maar om er op een open en respectvolle manier mee om te gaan. Want polarisatie hoeft niet altijd negatief te zijn; het kan ook iets blootleggen waarover écht gesproken moet worden.

Met deze Sprokkel hopen we een bijdrage te leveren aan die open gesprekken. Verwacht geen kant-en-klare oplossingen, maar wel verhalen en inzichten die uitnodigen tot nadenken — en tot het blijven zien van de mens achter de mening.

Dus blader rustig door, lees, denk, lach, frons misschien af en toe, en laat je inspireren. En wie weet: misschien neem je iets mee uit dit nummer dat je gesprekken op een zomers terras nét dat tikkeltje rijker maakt.

Tot op ons zomerterras in ons Vrijzinnig Huis Koksijde?

Joeri Stekelorum
voorzitter Vrijzinnig Huis Koksijde

Word fan van Vrijzinnig Huis Koksijde op facebook!
www.facebook.com/vrijzinnighuiskoksijde

Abonneer je ook op de digitale nieuwsbrief via
www.vrijzinnighuiskoksijde.be of scan de QR-code

Schrijf mee voor een betere abortuswet!

Elk jaar reizen 400 vrouwen naar Nederland voor een abortus die in België niet meer mag. DeMens.nu roept op tot actie voor betere wetgeving. Schrijf een brief, deel je verhaal en steun het recht op zorg.

Abortus: recht, realiteit en strijd

Elk jaar worden in België naar schatting 20.000 zwangerschappen afgebroken. Voor 400 vrouwen loopt dit echter anders: zij moeten uitwijken naar Nederland omdat ze in eigen land na 12 weken geen toegang meer krijgen tot abortuszorg. De Belgische wetgeving, met verplichte wachttijden en een strikte grens op 12 weken, dwingt vrouwen in kwetsbare situaties tot onnodige stress en onveilige keuzes.

Abortus is geen lichtzinnige beslissing, maar een persoonlijke, vaak complexe afweging. De redenen zijn divers, net als de vrouwen zelf. Er bestaat geen juiste of foute keuze — enkel diegene die voor haar, op dat moment, het beste voelt.

Hoewel het recht op abortus in België al 35 jaar bestaat, blijft de wetgeving achter. De huidige regels zorgen ervoor dat sommigen hun recht verliezen nog voor ze weten dat ze het hadden. Echte reproductieve rechten vragen meer: respect voor keuzevrijheid, tijdige toegang tot zorg en een wetgeving die vrouwen niet in de steek laat.

DeMens.nu roept op tot actie voor betere wetgeving.

Zo kan jij helpen:

1. **Schrijf een brief** naar parlementsleden uit jouw provincie en spreek hen aan over de beperkingen in de abortuswet. Gebruik een voorbeeldbrief of deel je eigen getuigenis. Houd het respectvol en schrijf bij voorkeur met de hand.
2. **Bezorg je brief** bij het huisvandeMens of stuur een scan naar mijnlichaam@demens.nu. Vermeld de naam van het parlements lid op de achterkant als je wil dat enkel zij het lezen.
3. **Verspreid de boodschap** en mobiliseer anderen. Vertel over de campagne en gebruik het materiaal in de activistenzone. Organisaties kunnen zich ook aansluiten.
4. **Steun 'De Compagnons'**, dit zijn vrijwilligers die vrouwen en transpersonen uit België naar Nederland begeleiden voor een abortus indien ze er zelf niet geraken.

Wil je meer weten of steun bieden?
Lees verder op www.mijnlichaam.be

De briefschrijfcampagne loopt nog tot eind 2025.

De kijk van ... Julie

Divide et impera?

"Ah, jij bent er zo ene!"

De mens al karikatuur... de nuance verdwijnt, gesprekken worden veroordelingen, meningen worden identiteiten.

Polarisatie begint waar het denken stopt. Het is verleidelijk om de wereld op te delen in twee duidelijke kampen: "wij" en "zij". Dat geeft houvast en biedt veiligheid. Van nature is de mens een groepsdier, daar voelen we ons beschermd, gezien, erkend. We creëren grenzen en bepalen dan: wie hoort erbij, wie niet? We spiegelen ons aan de mensen die op ons lijken, en houden 'de anderen' liever op afstand.

Deze neiging wordt versterkt door hoe onze hersenen informatie verwerken. Om de complexe werkelijkheid hanteerbaar te maken, gebruiken we wat psychologen 'schema's' noemen: mentale structuren die we door ervaring hebben opgebouwd en die ons helpen om snel informatie te ordenen en interpreteren.

Maar hierin schuilt een cognitieve fout, waar we ons bewust van moeten zijn. We laten door onze filter enkel info toe die al onze manier van denken bevestigt, en weren info die ons schema in de war brengt. Dit is de 'confirmatiefout'.

Zo denken we al snel: "A zegt X, dus hij zal ook wel Y en Z denken, want zo zijn dat soort mensen."

Het geeft ons rust en overzicht — maar als we niet kritisch genoeg zijn, maakt het de wereld tegelijk armer, eenzijdiger en vijandiger. Is dat net niet wat we vandaag zo scherp zien? Het publieke debat wordt steeds schraller. We kunnen het amper nog oneens zijn zonder te vervallen in karaktermoord. Alsof één mening je volledige identiteit onthult — en veroordeelt.

Sociale media versterken dat proces. Hun algoritmes zijn niet gemaakt voor verbinding, maar voor verontwaardiging, voor kliks. Ze tonen je vooral wat je zelf al denkt en versterken hiermee je eigen confirmatiefout. Je krijgt memes en oneliners die elke context wegvagen. Ze zijn ontworpen om je gevoel te sturen, niet je inzicht. Wat erachter zit? Niet het slimmer of beter maken van de mensheid, maar je aandacht trekken zodat je de reclame - al dan niet bewust - opmerkt

en consumeert. We worden niet kritischer, we worden slaafser — met het idee dat wij wél erg kritisch en slim zijn en dat wij wél aan dé juiste kant staan. Het probleem, dat is de ander.

Ooh wee wie zich over iets durft uit te spreken. Wie voorstander is van klimaatactie is 'woke'. Wie kritiek heeft op migratiebeleid is 'extreemrechts'. En daarmee is het gesprek klaar. We horen een mening, en duwen de spreker meteen in een hokje. Niet zelden een hokje waar we zelf angst voor hebben, of ons superieur aan willen voelen.

De waarheid is: mensen passen niet in hokjes. Meningen zijn geen vaste pakketten. Je kunt waarde hechten aan het traditionele gezin én pleiten voor homorechten. Je kunt voor vrijheid van meningsuiting zijn én begrijpen dat woorden kwetsen.

Misschien moeten we het lef terugvinden om géén mening te hebben. Of om te twifelen. Om te luisteren. Om te vragen: "Wat bedoel je precies?" Misschien is het een daad van verzet geworden om met een open geest naar de ander te kijken, voorbij het schema in ons hoofd en het 'artikel' op onze 'feed'.

Daarom wil ik heel graag vragen, ook aan mezelf: luister alvorens te labelen. Denk alvorens te oordelen. Besef waar je 'informatie' vandaan komt. Wees je bewust van algoritmes, van groepsdruk, van angst, van machtsstrategieën. Laat je niet in een hokje plaatsen. Plaats de ander niet in een hokje.

Ken je nog de oude spreuk: "**Verdeel en heers**"?

Die strategie werd al toegepast door **Julius Caesar**, **Philippos van Macedonië** en later **Napoleon Bonaparte**. Wie verdeeldheid zaait, houdt macht.

Behoud zelf je macht.

Laat je niet verdelen.

Je bent zo veel meer dan 'zo ene'.

Julie Dumolein

Polarisering als uitdaging: Over de weerbaarheid van onze democratie

Je hoort het vaak: de polarisering neemt toe in onze samenleving. Maar is dat ook zo? In de Verenigde Staten zeker wel. In de context van een decennialange trend van verminderende koopkracht bij de lagere middenklasse en toenemende concentratie van de rijkdom, zijn conservatieve en liberals de afgelopen jaren steeds vijandiger tegenover elkaar komen te staan. Zijn Europese samenlevingen net zo aan het polariseren? In landen als Hongarije, Polen en Slowakije zijn er tekenen dat schadelijke polarisering de publieke opinie diepgaand verdeelt. In Vlaanderen lijkt de situatie complexer. Of de polarisering toeneemt; hangt af van de context en het analyseniveau waar je naar kijkt. Op sociale media neemt toxisch en polariserend taalgebruik toe. In sommige lokale contexten en scholen nemen de spanningen tussen groepen soms de overhand. En op het niveau van de Vlaamse publieke opinie is een zekere mate van polarisering aanwezig over thema's als migratie en links-rechts. Tegelijk blijft een groot 'midden' aanwezig, waar mensen nog steeds met nuance over politieke vraagstukken willen blijven denken. Vlaanderen kent geen situatie zoals in de VS, waar zo goed als alle maatschappelijke breuklijnen zijn samengeklapt in één vijandige tegenstelling tussen *conservatieve* en *liberal*. Verschillende breuklijnen blijven in onze samenleving door elkaar lopen. Dat zet een demper op schadelijke

polarisering:

Dat op sociale media de temperatuur vaak oververhit raakt wanneer het over politieke kwesties gaat, biedt een interessante hint om polarisering in Vlaanderen te begrijpen. Ook al wordt de Vlaamse samenleving in haar geheel niet zo diep doorsneden door een alomvattende breuklijn zoals in de VS, polarisering steekt regelmatig wel de kop op wanneer bepaalde thema's ter sprake komen, zoals migratie of gender. De meningen over deze onderwerpen lopen sterk uiteen. Bovendien zijn deze thema's nauw verbonden met bredere ideologieën en identiteiten. Dat maakt dat ze niet alleen inhoudelijk maar ook emotioneel geladen zijn. Dat is een recept om polarisering te laten opblazen.

Polarisering en de democratie

Maar, zou je kunnen vragen, is polarisering eigenlijk een probleem? Dat hangt ervan af. Conflicten en polarisatie zijn een normaal en onvermijdelijk verschijnsel in een open en democratische samenleving. Zo'n samenlevingen bouwen voort op het gegeven dat mensen niet alleen sociale wezens zijn, maar dat ze in tal van opzichten ook van elkaar verschillen. Die pluraliteit toont zich in verschillende dimensies: cultureel-etnisch, economisch, politiek,

levensbeschouwelijk, gender en seksuele oriëntatie, enz. Die pluraliteit verrijkt ons en kan ons verbinden, maar ze kan evengoed leiden tot conflict en spanning. Over sommige onderwerpen verschillen we van mening. Dat leidt tot controverse. Soms gaan de verschillen ook dieper. Dan ontstaan kloven tussen mensen en groepen die er onverzoenlijke opvattingen over het goede leven op nahouden. Problematisch wordt polarisering echt wanneer die leidt tot uitgesproken vijandigheid en, in extreme gevallen, tot geweld.

Dat sommige conflicten en vormen van polarisatie onverzoenlijk zijn, maakt dat er soms zelfs geen consensus bestaat over de manier waarop het conflict gehanteerd of bemiddeld zou kunnen worden. De geschiedenis van het moderne Europa werd gekenmerkt door dit soort onverzoenlijke conflicten. De godsdienstoorlogen van de 16de en 17de eeuw leidden tot miljoenen doden en grootschalige vernietiging van dorpen en steden. De liberale politieke revoluties van de 18de en 19de eeuw introduceerden nieuwe breuklijnen, zoals die tussen reactionair-godsdienstig en liberaal-vrijdenkend. De grootschalig opgezetste strijd tussen liberalisme, fascisme en communisme werd in de 20ste eeuw extreem gewelddadig.

In democratische samenlevingen hebben we, met veel vallen en opstaan, een model weten uit te tekenen om die onverzoenlijke conflicten toch binnen een gedeeld kader en op een zo geweldloos mogelijke manier te hanteren. Dat model is de democratische rechtsstaat. Centraal in dat model staan mechanismen voor conflicthantering. De macht van de partijen die na verkiezingen de instrumenten van de staat in handen krijgen wordt ingeperkt en gecontroleerd door andere machten. Tegelijk gaat de pluralistische democratie uit van de idee, zoals politiek filosoof Claude Lefort argumenteerde, dat het principe van de volkssoevereiniteit hand in hand met dat van een lege en onbezette plaats: degenen die het publieke gezag uitoefenen, kunnen geen aanspraak maken om zich die plaats toe te eigenen. De werking van dit democratische systeem zorgt regelmatig voor conflicten, maar het vermijdt dat één partij die conflicten 'oplost' door haar tegenstrevers met geweld te onderdrukken of tot zwijgen te brengen. Voor alle burgers en politieke actoren gelden in een democratische rechtsstaat bovendien dezelfde regels, die voortbouwen op waarden als vrijheid en gelijkheid. (Ook die fundamentele waarden kunnen botsen, maar daarvoor heeft het democratische systeem eveneens regels en procedures in het leven geroepen, zoals rechtbanken en grondwettelijke hoven). In een democratie vullen we vrijheid zo ruim mogelijk in. Maar iedereen wordt geacht, en desnoods gedwongen (door de wet), om zich aan de basisregels te houden. Eén van die basisregels is dat burgers en partijen geen geweld gebruiken om hun

conflicten te beslechten. Tot slot heeft de meerderheid in een democratie een aanzienlijke macht om beslissingen te nemen, maar de rechten van minderheden worden steeds beschermd door de grondwet en de rechtsstaat.

Dit democratische model om conflicten en polarisering binnen een gedeeld kader en op een zo geweldloos mogelijke manier te hanteren kan je beschouwen als een democratische vorm van vrede. Het is een bijzonder krachtig model, dat ons veel vrijheid heeft opgeleverd. Tegelijk is de democratie door haar openheid een fragiel systeem. Zoals nu in de VS blijkt, kan een met een meerderheid verkozen regering de grenzen van het systeem aftasten. In het uiterste geval kan de democratie zélf de bodem van haar eigen systeem verbrijzelen en zichzelf opheffen, met name wanneer men bij tweederdemeerderheid daartoe zou besluiten. De fragiliteit van de democratie maakt dat we voortdurend moeten werken aan de weerbaarheid van het democratische systeem, alsook van de burgers. De grote opdracht voor burgers in een democratie is dat ze tegelijk kritisch moeten blijven over hoe de democratie in de praktijk functioneert, én hun vertrouwen behouden in het democratische systeem als zodanig.

Weerbare vrede

De opdracht om onze democratische samenleving weerbaar te maken tegen schokken en destabilisering is de afgelopen jaren urgenter geworden. De Europese democratieën worden namelijk niet alleen bedreigd door de oorlogszucht van regimes zoals dat van Poetin. Er worden ook pogingen ondernomen om onze democratieën van binnenuit te destabiliseren, onder meer via manipulatie van informatie op sociale media. Onze veiligheid en vrede beschermen zal dus verder moeten gaan dan alleen investeren in defensie. Ook het weerbaar maken van onze democratie en het sociale weefsel van onze samenleving is belangrijk als we willen werken aan een *weerbare vrede*.

Dr. Maarten Van Alstein

- 1 Stephen Turchin (2023), *End Times. Elites, Counter-elites, and the Path of Political Disintegration*, Allen Lane; Ezra Klein (2021), *Why we're polarized*, Profile Books; Lilliana Mason (2018), *Uncivil Agreement. How Politics Became Our Identity*, Chicago University Press.
- 2 Zie bv. het onderzoek van Textgain (www.textgain.com).
- 3 Maarten Van Alstein (2021), *Polarisatie, conflict en vrede. Geweldloos omgaan met tegenstellingen en spanningen*, Vlaams Vredesinstituut.
- 4 Idem.
- 5 Idem.
- 6 Maarten Van Alstein (2024), *Geweld. Een geschiedenis van het moderne Europa*, Ertberg.
- 7 Claude Lefort (2024), *Democratie en totalitarisme, Boom Klassiek*.
- 8 Het jaarverslag 2024 van het Vlaams Vredesinstituut staat in het teken van *weerbare vrede* (www.vlaamsvredesinstituut.eu).

De mythe van de neutrale orde: een kritische kijk op polarisatie

De term ‘polarisatie’ is vandaag alomtegenwoordig. Om er zinnige uitspraken over te doen, is het belangrijk te verduidelijken wat ermee bedoeld wordt. Een zoektocht op Wikipedia levert de volgende omschrijving op: *Polarisatie is het toenemen van de tegenstellingen tussen partijen of bevolkingsgroepen. Meestal wordt de term in negatieve zin gebruikt en verwijst het naar een problematische ontwikkeling in een politieke situatie of sociale groep, waarbij*

*eerder neutrale thema's gepolariseerd raken*¹. Volgens deze pagina is een belangrijk kenmerk van polarisatie dat de zogenaamde middengroep onder druk komt te staan om partij te kiezen. Neutraliteit wordt dan steeds minder als een legitieme optie gezien en door de extremen vaak moreel veroordeeld als lafheid of zelfs verraad.

Van gevoelens tot feiten: hoe onderzoekers polarisatie meten

Het is dan ook niet verwonderlijk dat polarisatie ook in de academische wereld een veelbesproken onderwerp is. In de literatuur wordt het op uiteenlopende manieren gedefinieerd. Soms beschouwen onderzoekers polarisatie als een maatschappelijke trend en onderzoeken ze in welke mate polarisatie in een samenleving toeneemt of afneemt over tijd². Dit onderzoek focust doorgaans op affectieve polarisatie, wat verwijst naar het verschil in positieve en negatieve gevoelens ten opzichte van politieke partijen, bevolkingsgroepen of thema's³. Terwijl sommige onderzoekers polarisatie zien als een versterking van attitudes binnen een groep⁴, leggen anderen de nadruk op het met de tijd verder uit elkaar liggen van opvattingen⁵. Op individueel niveau maken onderzoekers bovendien een onderscheid tussen affectieve en gepercipieerde polarisatie: de mate waarin mensen denken dat de waarden van tegengestelde groepen sterk verschillen⁶. Studies tonen aan dat zulke percepties gedrag beïnvloeden⁷, en vaak gepaard gaan met vijandigheid tegenover andere sociale groepen. Dit kan leiden tot het afnemen van de bereidheid om naar andere ideeën te luisteren⁸ en in extreme gevallen zelfs tot dehumanisering⁹.

1 Wikipedia-bijdragers. (2024, 8 december). Polarisatie (politiek). [https://nl.wikipedia.org/wiki/Polarisatie_\(politiek\)](https://nl.wikipedia.org/wiki/Polarisatie_(politiek))

2 Boxell, L., et al. (2020). Cross-Country Trends in Affective Polarization. NBER Working Paper

3 Lelkes, Y. (2016). Mass Polarization: Manifestations and Measurements. POQ, 80(S1), 392–410.

4 Abramowitz, A., et al. (2008). Is Polarization a Myth? JP, 70(2), 542–555.

5 Fiorina, M.P., Abrams, S. J., & Pope, J. C. (2010). Culture War? The Myth of a Polarized America (3rd Edition) (3rd druk). New York, Verenigde Staten: Pearson Longman.

6 Hetherington, M., et al. (2013). Perceiving the other side: Toward a new understanding of mass polarization. 61st Annual Conference of the Midwest Political Science Association. Chicago, IL.

7 Allport, G. (1954). The Nature of Prejudice. Zaltbommel, Nederland: Van Haren Publishing.

8 Strickler, R. (2017). Deliberate with the Enemy? Polarization, Social Identity, and Attitudes toward Disagreement. PRQ, 71(1), 3–18.

9 Martherus, J., et al. (2019) Party Animals? Extreme Partisan Polarization and Dehumanization. PB.

In maatschappelijke en academische debatten wordt polarisatie doorgaans als problematisch beschouwd. Indien het leidt tot vijandigheid, discriminatie en geweld, is die bezorgheid terecht. De geschiedenis en tal van studies tonen immers hoe ontwrichtend de gevolgen van discriminatie kunnen zijn, zowel voor slachtoffers als voor de samenleving als geheel¹⁰. De groeiende populariteit van politici die extreemrechtse retoriek hanteren en minderheden afschilderen als een bedreiging, suggereert een toename van extreme attitudes, en dus polarisatie met reële negatieve gevolgen¹¹.

Gedrag los van context? Een gevaarlijke reductie

Toch schuilt er ook een risico in het vanzelfsprekend problematiseren van polarisatie. In de Wikipedia-definitie wordt zomaar aangenomen dat er zoiets bestaat als een 'neutrale orde', waardoor alles wat daarvan afwijkt – verzet, activisme, ideologische verschillen – al snel als extreem of gevaarlijk bestempeld dreigt te worden. Maar hoe neutraal is die 'normale orde' werkelijk? Kritische onderzoekers als Koen Bogaert¹², Sibo Kanobana¹³ en Arun Kundnani¹⁴ laten in hun werk zien hoe gewelddadig de huidige kapitalistische wereldorde functioneert. Geïnspireerd door anti- en dekoloniale denkers zoals C.L.R. James, Claudia Jones, Frantz Fanon, en Aimé Césaire, tonen zij aan hoe onze samenleving nog steeds geworteld is in een koloniaal verleden. Bovendien, zo stellen ze, is ze georganiseerd rond raciale grenzen, waardoor structurele vormen van ongelijkheid in stand gehouden worden. Vanuit dat perspectief is het wrang dat verzet tegen die gewelddadige orde – zoals klimaatacties of pro-Palestijnse protesten – vaak gecriminaliseerd worden¹⁵. Ironisch, aangezien dit verzet juist het structurele geweld dat in het systeem vervat zit, probeert aan te klagen, een systeem dat allerminst neutraal is.

Bovendien focust psychologisch onderzoek naar polarisatie zich vaak op individuele attitudes. Dit biedt waardevol inzicht in hoe percepties en attitudes elkaar beïnvloeden. Maar wie enkel naar het individu kijkt, dreigt voorbij te gaan aan de bredere maatschappelijke structuren die deze attitudes mee vormgeven. Een structurele analyse toont immers hoe het huidige raciaal- kapitalistische systeem slechts kan blijven functioneren zolang ongelijkheid toeneemt en het structureel een onderklasse blijft produceren. Tegen deze achtergrond is steun voor extreemrechts geen irrationeel fenomeen, maar eerder een symptoom van frustratie binnen een onrechtvaardige orde.

Van probleem naar mogelijkheid: wat polarisatie ons kan leren

Rekening houdend met deze argumenten, is het cruciaal dat discussies over polarisatie van attitudes, op individueel én op maatschappelijk niveau, steeds gevoerd worden met oog voor de bredere structurele context waarin attitudes en spanningen ontstaan. Alleen dan kunnen we begrijpen hoe zowel verzet als geweld, vanuit verschillende ideologische hoeken, verschillende antwoorden zijn op een wereldorde die ongelijkheid en uitsluiting (re)produceert. Dit opent de deur naar nieuwe, kritische vragen over hoe we de samenleving willen herdenken en organiseren, op elk niveau, zowel economisch, politiek als binnen concrete instellingen zoals het onderwijs en de gezondheidszorg.

*Lotte Morel
Phd student*

*Vakgroep Psychoanalyse en Raadplegingspsychologie
Universiteit Gent
E-mail: lotte.morel@ugent.be*

10 Een aantal studies die dit aantonen:

Brown, T. (2003). Critical race theory speaks to the sociology of mental health: Mental health problems produced by racial stratification. *JHSB*, 292-301.

Chakraborty, A., et al. (2010). Racism, mental illness, and social support in the UK. *SPPE*, 45, 1115- 1124.

Karlsen, S., et al. (2005). Racism, psychosis and common mental disorder among ethnic minority groups in England. *PM*, 35(12), 1795-1803.

11 Mierina, I., et al. (2015). Support for far right ideology and anti-migrant attitudes among youth in Europe: A comparative analysis. *The Sociological Review*, 63, 183-205.

12 Bogaert, K. (2023). In het spoor van Fanon: orde, wanorde, dekolonisering.

13 Kanobana, S. R. (2024). Witte orde. Over *ras*, klasse en witheid.

14 Kundnani, A. (2023). What is antiracism?: And Why It Means Anticapitalism. Verso Books.

15 Bogaert, K. (2024). We kunnen allemaal Palestijn zijn: radicale verbeelding van Haïti tot Algerije en Palestina. *De Wereld Morgen*.

Link: [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:2021_storming_of_the_United_States_Capitol_DSC09254-2_\(50820534063\)_\(retouched\).jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:2021_storming_of_the_United_States_Capitol_DSC09254-2_(50820534063)_(retouched).jpg)

Waarom kampen sommige democratieën meer met polarisatie dan anderen?

Wereldwijd kreunen democratieën onder druk van polarisatie. Hoewel geen enkel land volledig immuun lijkt, bestaan er toch opmerkelijke verschillen. Zo doen Scandinavische landen het beduidend beter dan Frankrijk, de VS of het VK (zie figuur 1). In een recente studie tonen wij aan dat de verschillen tussen landen tot op zekere hoogte verklaard kunnen worden door hun politieke instellingen. Dit is goed nieuws want onder de 'juiste' institutionele voorwaarden kunnen democratieën polarisatie wel degelijk gevoelig terugdringen.

Toch is er reden voor hoop. Uit ons onderzoek blijkt namelijk dat de kracht van beide vormen van polarisatie sterk verbonden is met de institutionele opzet van een land. We konden dit verband blootleggen door de instituties van twee types van democratieën met elkaar te vergelijken en vervolgens te linken aan de mate van polarisatie in 36 landen. Dat deden we met behulp van een statistisch model op basis van twee internationale datasets. Meer bepaald keken we of zogenoemde meerderheidsdemocratieën die de macht bij de meerderheid leggen en waarin slechts enkele partijen electoraal belangrijk zijn, over het algemeen meer gepolariseerd zijn dan consensusdemocratieën, die de macht over zoveel mogelijk groepen in de samenleving verdelen en compromissen nastreven.

Landen zoals Denemarken, Noorwegen, Zweden, Finland of België behoren tot die tweede groep. Zij kunnen rekenen op politieke instellingen die de verscheidenheid aan identiteiten in de samenleving vertegenwoordigen. In ons onderzoek tonen we aan dat consensusdemocratieën ook effectief minder polarisatie vertonen dan meerderheidsdemocratieën zoals de VS, het VK, of Frankrijk. Het is juist die focus op politieke inclusie die consensusdemocratieën van pas komt in de strijd tegen polarisatie. De zoektocht naar consensus op het institutionele niveau lijkt met andere woorden door te sijpelen naar de bredere samenleving. Sterker nog, consensuele instituties zijn beter in staat om vijandige politieke of sociale kampen te bestrijden dan conflicten over belangrijke politieke kwesties. Vermits identiteitsgebaseerde polarisatie de grootste bedreiging vormt voor de gezondheid van een democratie, is dat hoopvol nieuws.

Politieke instellingen maken dus wel degelijk een verschil in de strijd tegen polarisatie. Op basis van ons onderzoek moedigen we burgers en beleidsmakers aan om hun politieke instituties onder de loep te nemen en initiatieven rond politieke inclusie te stimuleren. Democratieën met inclusieve instituties mogen immers traag en inefficiënt lijken, ze bieden tegelijkertijd een goede bescherming tegen conflict en polarisatie.

Kamil Bernaerts is doctoraatsstudent aan het departement Politieke Wetenschappen van zowel de Vrije Universiteit Brussel als de University of Warwick. Zijn onderzoek richt zich op het ontrafelen van de verschillende vormen van polarisatie, en op het ontdekken welke verschillende factoren (waaronder emoties) een rol spelen in de dynamieken van polarisatie.

Benjamin Blanckaert is als doctoraatsstudent verbonden aan de vakgroep Politieke Wetenschappen van de Vrije Universiteit Brussel. Zijn onderzoek gaat voornamelijk over stemgedrag en politieke vertegenwoordiging in diep verdeelde samenlevingen.

Didier Caluwaerts is professor aan het departement Politieke Wetenschappen van de Vrije Universiteit Brussel. Zijn onderzoeksinteresses richten zich op democratische innovatie, deliberatieve democratie, democratische myopie, federalisme en Belgische politiek.

Strengere Grenzen: Een rabbit-hole van polariserende informatie.

Het is een zeer doorsnee gedachtegoed geworden dat er grenzen zijn waar andere personen niet over mogen. Een significant deel van de westerse bevolking heeft heimwee naar een patriarchale orde en een verlangen naar een maatschappelijke omgangsvorm dat nooit was. Het populistische visioen van nostalgisch nationalisme is nochtans een drogbeeld. Maar het is tenminste een visioen. Het ontleent mede zijn aantrekkingskracht aan het ontbreken van een aantrekkelijk alternatief. Progressieve bewegingen, zetten er weinig anders tegenover dan mildheid, schuldgevoel en matiging. Wij kennen termen zoals het fort Europa, het Australisch model, het nieuwe Europese migratiepact en een efficiënter Frontex. Zelden hoort men nog de stem van personen die pleiten voor open grenzen.

Dankzij digitale technologie is de wereld een dorp geworden, maar ook binnen dat dorp blijven grenzen bepalend. Onze samenleving is door oorlog, geweld en armoede getransformeerd tot een divers geheel, met miljoenen mensen die op de vlucht zijn. In 2024 waren er wereldwijd 123 miljoen ontheemden. Dat zijn er 3 keer zoveel als in 1990. 70 procent van de vluchtelingen vond opvang in eigen land of directe buurlanden van hun land van herkomst. Opvang in eigen regio dus. Deze officiële cijfers uit het Global Trends Report spreken dus fors het social media getoeter tegen dat de vreemden in eigen streek moeten opgevangen worden. Volgens data van de VN International Organisation for Migration stierven er in 2023 3041 personen tijdens de overtocht van de Middellandse zee en vermoedelijk is de reis over land naar de Afrikaanse kuststeden minstens even dodelijk.

Hoewel veel mensen geraakt worden door deze schrijnende realiteit, blijft echte verandering uit. NGO's appelleren de overheid en de publieke opinie en krijgen hiervoor vaak meewarige kritiek. Uit vrees voor minder middelen pleiten ze hierdoor voor een humane aanpak, betere opvang. Ondertussen documenteren auteurs zoals Van Houtum en Lucassen hoe de sterkste grenzen onzichtbaar blijven: ze

zijn van papier. Het paspoort van iemand bepaalt in grote mate de kansen die iemand heeft, wat een mondiale vorm van apartheid creëert.

De Human Development Index (HDI) toont dat de kansen voor individuen sterk afhankelijk zijn van het geboorteland. Rijke landen zoals Zwitserland en Noorwegen bieden een hoge "locatiebonus," terwijl landen zoals Somalië en Zuid-Soedan aan de onderkant bungelen. België staat op de 12de plaats en geniet daardoor een gedeelde consensus over gesloten grenzen. De meeste personen uit derde of niet-Schengenlanden die hun persoonlijke status quo willen ontlopen, kunnen niet via een geordende visumaanvraag naar een hoger genoteerd Human Development Index-land verhuizen. Hun geijkte pad loopt via de asielvraag. Een asielprocedure in België duurde in 2024 gemiddeld 318 dagen. Een klein jaar wordt het leven van zij die bij ons willen zijn on- hold gezet in afwachting van een uitspraak of ze mogen blijven of het land worden uitgewezen. Balanceren tussen hoop en wanhoop en ondertussen niets duurzaam kunnen opbouwen. VRT-journalist Madj Khalifeh heeft dat zeer empathisch beschreven in zijn boek "Herboren".

Naast wachtende mensen in deze ambigue situatie zijn er ook mensen en gezinnen zonder wettige verblijfstatus. Hun procedure is afgelopen en ze willen niet meer terug. Terecht uit vrees voor vervolging, of gewoon omdat ze al zoveel moeite hebben gedaan om hier te geraken. Sommigen hebben nooit een asielaanvraag ingediend in België, omdat ze onderweg zijn naar een ander land of niet aan de juiste informatie zijn geraakt. In de nasleep van de terroristische moord op 2 Zweedse voetbalsupporters schatte een VUB- onderzoeker dat er ongeveer 55.000 sans-papiers verblijven in onze hoofdstad en ook nog eens zoveel in de rest van België. Deze mensen, gezinnen, kinderen zijn de echte out-laws van onze samenleving. Zoals Hannah Arendt opmerkte: als we hen uitsluiten, mogen we ons niet verbazen dat zij ons de rug toekeren.

Verder wijst Arendt in haar meersterwerk "The Human Condition", drie activiteiten die tezamen ons actieve leven vormen: arbeid, werk en handelen. Alle drie corresponderen ze met een van de basisvoorwaarden voor het menselijk leven. Onder arbeid verstaat zij die activiteit die de mens gemeen heeft met de dieren en die gedicteerd wordt door een biologische noodzakelijkheid. Bv. eten.

Bij "werk" worden duurzame producten, zoals gebruiks- en artistieke voorwerpen, geproduceerd. 'Handelen' waardeert Arendt als de hoogste menselijke activiteit. In het handelen geven zij daaraan uitdrukking. Handelen voltrekt zich in de publieke ruimte die mensen met elkaar kunnen vormen.

Twee van deze drie condities worden bij personen zonder wettige verblijfsvergunning ontnomen. Als gemeenschap hebben wij hen als het ware ontmenselijkt. Gesloten grenzen creëren dit schaduwland en houden het in stand

Tegen deze achtergrond rijst de vraag of gesloten grenzen nog van deze tijd zijn. Grenzen discrimineren op basis van nationaliteit, terwijl globalisering steeds meer mensen en goederen verbindt. Toch blijft het idee van open grenzen voor velen een schrikbeeld, ondanks de voordelen. Door het openen van de grenzen zouden mensen niet langer hun leven riskeren om Europa te bereiken. Ze zouden legaal reizen en seizoensarbeid kunnen verrichten, waardoor migratie beter georganiseerd en veiliger wordt. Ilja Leonard Pfeijffer wijst erop dat veel

migranten Europa niet zien als eindbestemming, maar als een kans om tijdelijk te werken en vervolgens terug te keren. Data bevestigen dit: slechts 43% van de asielaanvragen in België werd in 2023 goedgekeurd, en velen migreren simpelweg om een betere "locatiebonus" te vinden.

Toch blijft een wereld met transparante grenzen moeilijk voor te stellen. De conservatieve drang naar een mythisch verleden blokkeert vaak de progressieve visie die nodig is om ongelijkheid en discriminatie tegen te gaan. Het debat over migratie en grenzen zou moeten beginnen bij een fundamentele herziening van hoe we mobiliteit en menselijkheid organiseren. Grenzen beschermen weliswaar de welvaart van rijke landen, maar ze ondermijnen ook de essentie van gelijkheid. Vrijzinnig humanisten zouden juist een grenzeloos visioen als uitgangspunt moeten nemen.

Bernard Van den Haute

Combinatiedenken als antigif voor polarisatie

“Zolang mensen gedwongen worden om naar beide partijen te luisteren, is er altijd hoop.” J.S. Mill

Mensen zijn rabiante wij-zij-denkertjes. Ons brein is evolutionair zo geprogrammeerd dat we er genoeg in scheppen om te supporteren voor de eigen groep, terwijl we de groep waartoe we niet behoren graag bekritisieren en minachten. Polarisering is dan ook van alle tijden. Elk geschiedenisboek kan wel vermelden dat het over een periode van conflict, oorlog en polarisatie gaat. De 18de eeuw kende enorme spanningen en tegenstellingen, net als de 14de of de 16de eeuw. En wie niet zo ver terug wil kijken, kan de geschiedenis van Vlaanderen in de jaren 1950 erbij nemen. De koningskwesie en de daaropvolgende schoolstrijd verdeelden de samenleving diep. Politieke tegenstanders werden de mantel uitgeveegd en in felle cartoons en spotprenten belachelijk gemaakt. Katholieken, socialisten en liberalen leefden in strikt gescheiden werelden zonder veel dwarsverbanden. Een katholiek mocht geen relatie aangaan met een socialist. De samenleving was, jawel, enorm gepolariseerd.

Hoewel de polarisatie vandaag niet noodzakelijk erger is dan vroeger, verdient het wel onze aandacht. Polarisatie ent zich op nieuwe thema's, verengt de blik en creëert omstandigheden die het moeilijk maken om constructief met elkaar om te gaan. En dan is er nog de opkomst van sociale media. Hoewel ze ook informatief potentieel hebben, dragen ze gemakkelijk bij aan polarisering. Mensen schreeuwen er hun eigen gelijk uit en wie er het meest assertief een wij-zij-standpunt inneemt, krijgt de meeste aandacht.

Tegengif

In een gepolariseerd debat wordt het standpunt van de andersdenkenden niet serieus genomen. Simplistische karikaturen gaan over en weer. Er vallen ook al snel verwijtende woorden. Het andere kamp wordt beschuldigd van kortzichtigheid, moralisme, domheid, racisme, communisme of naïviteit. In een gepolariseerde discussie maken we de andere positie voortdurend verdacht. We zijn er dan niet op uit om elkaar te vinden of van elkaar te leren. Polarisering maakt van het publieke debat een steriele stammentwist.

Het is niet eenvoudig om ons aan het simpele en eenzijdig groepsdenken te onttrekken. Toch is dit waar ik voor pleit: 'combinatiedenken' als middel om de eenzijdige denkbeelden die het wij-zij-denken voortbrengt te bekritisieren, te doorbreken en te overstijgen. Combinatiedenken erkent dat andere perspectieven ons waardevolle inzichten kunnen verschaffen. Mensen met andere opvattingen en invalshoeken kunnen blinde vlekken in onze eigen benadering blootleggen en ons helpen om een rijkere, evenwichtigere en genuanceerdere kijk te ontwikkelen. Deze open houding bevordert dialoog, waardoor we met elkaar in gesprek kunnen blijven, in plaats van langs elkaar heen te praten of te vervallen in vijandigheid en scheldpartijen.

Mijn pleidooi voor combinatiedenken is een uitnodiging om even afstand te nemen van de wij-zij mechanismen. Waarom er op voorhand vanuit gaan dat wij juist zijn en de anderen fout? Waarom de andere standpunten belachelijk maken, zonder ze eerst goed te bestuderen? Waarom zouden we ons altijd in een dualistisch frame laten duwen: voor of tegen woke, voor of tegen migratie, voor of tegen de EU, voor of tegen nationalisme, voor of tegen de hoofddoek, voor of tegen sociale media. Waarom ons altijd zo sterk uitspreken in zwart-wit termen, zonder oog te hebben voor de nuance en de complexiteit van de dingen?

Dat is een van de redenen waarom ik Erasmus, de humanist uit de 16de eeuw, zo bewonder. Als katholiek was hij tegen de Lutherse ketterij, maar hij riep de Kerk op om toch te luisteren naar terechte kritiek van Luther. En als criticus van de kerk, liep hij toch niet over naar het protestantisme. Hij liet zich niet vangen aan de sterk gepolariseerde wij-zij dynamiek van zijn tijd. Dat is best dapper. Gevolg, hij viel tussen twee stoelen. “Voor twee partijen ben ik een ketter”, schreef hij in 1522.

Je kunt niet zonder de anderen

Stel je voor dat enkele van mijn collega's die bezorgd zijn over de invloed van woke op de academische vrijheid, elke week op vrijdagmiddag samenkomen om hierover van

gedachten te wisselen. Kunnen we voorspellen wat mijn collega's over een jaar zullen denken? Of stel je voor dat studenten wekenlang een universiteitsgebouw bezetten uit solidariteit met de Palestijnen en daar voortdurend met gelijkgestemden debatteren over Israël, de VS en mogelijke boycotacties. Welke opvattingen zullen zij er na verloop van tijd op nahouden? In beide gevallen is de kans klein dat men er na de discussies meer gematigde of genuanceerde opvattingen op nahoudt. Het is ook bijna uitgesloten dat iemand van hen van mening veranderd zou zijn.

Wie alleen onder gelijkgestemden nadenkt, zal alleen maar het eigen standpunt bevestigd zien en radicaler worden in het standpunt dat men al heeft. Het is zoals de titel van het liedje van Jzef Vanuysel: je kunt niet zonder de anderen. Zonder andersdenkenden komen we niet tot nuance en niet tot voortschrijdend inzicht. Er is een gigantisch risico dat we onze eigen blinde vlekken niet zien en met eenzijdige denkschema's werken die maar een deel van de werkelijkheid laten zien.

Om dat te vermijden, moeten we ons durven openstellen voor de ervaringen en opvattingen van andersdenkenden. Als we tot evenwichtige standpunten willen komen, mogen we ons niet laten meeslepen door wij-zij denken. In plaats daarvan is het belangrijk om meerdere perspectieven toe te laten en onze eigen overtuigingen kritisch te bevragen. Dat vraagt geduld om te onderzoeken wat er werkelijk op het spel staat en ons oordeel niet te snel te vellen.

Het proberen waard

Combinatiedenken draait om openheid en bescheidenheid, met de erkenning dat niemand de volledige waarheid in pacht heeft en dat we ook in het debat kunnen bijleren. Het vermijdt eenzijdigheid en brengt in plaats daarvan verschillende facetten van een discussie tegelijkertijd in beeld. Niet uit lafheid of vaagheid, maar uit intellectuele eerlijkheid. Hoe moeilijk is het om te erkennen dat vrijheid van meningsuiting onder druk staat, zowel door links als door rechts? Dat migratie *zowel* een verrijking als een *uitdaging* is? Dat de terreur van Hamas én de bezettingspolitiek en het excessieve geweld van Israël verwerpelijk zijn? Ook in maatschappelijke gevoeligheden geldt die nuance: links heeft vooral oog voor islamofobie, terwijl rechts zich uitspreekt tegen antisemitisme. Maar beide vormen van discriminatie moeten worden veroordeeld.

Combinatiedenken is er voor wie genuanceerd, open en bescheiden in het publieke debat wil staan. Voor wie bruggen bouwen belangrijker vindt dan de loopgraven van het eigen gelijk. Voor wie polarisering wil overstijgen en op zoek is naar een meer inclusieve samenleving.

Combinatiedenken gaat niet vanzelf. Het vergt inspanning, moed en geduld, maar het loont. Door onderwerpen vanuit

verschillende gezichtspunten te bekijken, bereiken we niet alleen een genuanceerder begrip van de werkelijkheid, maar worden we ook aangename gesprekspartners – en misschien zelfs mooiere mensen.

Patrick Loobuyck is als gewoon hoogleraar verbonden aan het Centrum Pieter Gillis van de Universiteit Antwerpen en is gastprofessor aan de vakgroep Wijsbegeerte en Moraalwetenschap van de Universiteit Gent. Als moraalfilosoof is hij een belangrijke stem in het publieke debat.

Recent verscheen van hem *In de ban van WIJ en ZIJ. Een pleidooi voor combinatie-denken* (Pelckmans 2025).

Polarisatie en Wij-Zij-Denken: Een Situatieanalyse

In de hedendaagse maatschappij zien we een sterke opkomst van polarisatie, wat kan leiden tot sociale verdeeldheid en een versterking van wij-zij-denken. Dit verschijnsel, waarin groepen zich identificeren met tegenstrijdige visies en als gevolg daarvan de “anderen” negatief gaan zien, is goed gedocumenteerd in sociaalpsychologische literatuur. Volgens Tajfel en Turners Social Identity Theory (1979) ontstaat wij-zij-denken doordat individuen zich sterk identificeren met hun groep en zich afzetten tegen anderen, wat leidt tot ingroup-favoritisme en outgroup-bias. Dit effect wordt versterkt door een context van sociale onzekerheid, economische spanningen en politieke ideologieën die de verschillen tussen groepen accentueren.

Polarisatie wordt verder gevoed door media en sociale media, die niet alleen bestaande overtuigingen versterken (confirmation bias) maar ook extremere versies van die overtuigingen laten opbloeien (Sunstein, 2009). Dit mechanisme leidt vaak tot een “eco-chamber”-effect waarin men enkel gelijkgestemde informatie consumeert en versterkt, wat de polarisatie verder verdiept (Mason, 2018). Wanneer mensen enkel bevestiging van hun eigen overtuigingen zoeken, neemt hun empathie voor andere standpunten af en groeien zij verder uiteen.

Het Proces van Depolarisatie: Verbinding Herstellen

Depolarisatie vraagt om bewuste stappen om deze kloof te overbruggen, en academische literatuur benadrukt het belang van dialoog en empathie in dit proces. Onderzoek van Pettigrew en Tropp (2006) over intergroepcontact toont aan dat interacties tussen leden van verschillende groepen onder de juiste omstandigheden (gelijke status, samenwerking, en institutionele ondersteuning) kunnen bijdragen aan wederzijds begrip en vermindering van vooroordelen. Depolarisatie kan hierdoor gestimuleerd worden door jongeren te betrekken in activiteiten die diversiteit omarmen en constructieve interacties bevorderen.

Verbindende communicatie, zoals beschreven door Rosenberg (2003) in zijn model van Geweldloze Communicatie, biedt handvatten voor het creëren van empathie en begrip tussen verschillende groepen. Door

empathisch luisteren en het delen van gevoelens en behoeften zonder oordeel, ontstaat een veilige ruimte waarin mensen zich openstellen voor anderen. Dit soort communicatie kan helpen om vastgeroeste vijandigheid los te maken en biedt een belangrijke basis voor depolarisatie.

Het Belang van Kritisch Denken en Jeugdwerk

Kritisch denken speelt een essentiële rol in het tegengaan van wij-zij-denken.

Onderzoek toont aan dat het vermogen om zelfstandig en analytisch te denken, zoals beschreven door Facione (1990), mensen in staat stelt om informatie op een genuanceerde manier te evalueren en niet meteen toe te geven aan groepsdruk of stereotypen. Door jongeren te trainen in kritisch denken, kunnen zij bewuster omgaan met hun informatiebronnen en beter onderscheid maken tussen feiten en meningen. Dit is van cruciaal belang in een wereld waar desinformatie en populisme vaak bijdragen aan polarisatie.

Jeugdwerk vervult een sleutelrol in dit proces. Studies wijzen erop dat jeugdwerk jongeren een veilige en ondersteunende omgeving biedt om sociale vaardigheden te ontwikkelen en deel te nemen aan een samenleving die diversiteit waardeert (Markstrom et al., 2005). Door jeugdwerkprogramma's te ontwerpen die gericht zijn op inclusiviteit en het bouwen van bruggen tussen verschillende gemeenschappen, draagt het jeugdwerk bij aan het verminderen van sociaal isolement en bevordert het een klimaat van verbondenheid en wederzijds respect (Scholte et al., 2015).

Spriings

Jonkies

Jongeren en sterke meningen

We zien dat jongeren steeds vaker sterke meningen hebben. Of je bent voor iets, of je bent er fel tegen. Je bent links of rechts, activist of onverschillig, woke of “gewoon normaal” — maar waarom lijkt er zo weinig ruimte te zijn voor twijfel, nuance, of simpelweg: niet weten?

In een wereld waarin meningen in één tik gedeeld worden en algoritmes ons vooral bevestiging tonen, lijkt het steeds moeilijker om nog in gesprek te gaan zonder elkaar meteen in een kamp te duwen. Polarisatie onder jongeren leeft, en dat is begrijpelijk. Jongeren zoeken wie ze zijn, waar ze voor staan, en wat ze willen veranderen. Tegelijk voelen ze hoe verdeeld en luid de samenleving geworden is en proberen ze hun eigen plaats te vinden hierin.

Toch moeten we ook erkennen dat jongeren vaak een duidelijke stelling innemen omdat het net lijkt alsof dat de enige manier is om gehoord te worden. In een samenleving waar nuance soms verdwijnt in de ruis, wordt activisme vaak als een krachtig middel gezien om op te vallen. Jongeren kiezen duidelijke standpunten omdat ze geloven dat verandering anders te langzaam gaat. Dat is begrijpelijk: het is moedig om je stem te laten horen in een wereld die je niet altijd serieus neemt. Maar het voelt soms alsof je die stem verliest als je twijfelt — alsof je dan geen kamp meer waard bent.

Als jonge vrijzinnigen geloven we niet in zwart-witdenken, maar in de grijze zone daartussen. Daar is ruimte om te luisteren, te leren, te twijfelen, te botsen zonder te breken. We denken dat groei daar ontstaat - niet door gelijk te krijgen, maar door echt te praten.

Daarom bouwen we met onze projecten aan veilige én uitdagende plekken waar jongeren met elkaar in dialoog kunnen gaan. We proberen geen pasklare antwoorden te geven, maar wel kritische

vragen te stellen. Denk aan **‘Keukenklets’**, waar we samen koken én spreken over thema's als keuzestress, media-invloed en sociale druk. Of aan onze workshops tijdens het **Prisma Queer Arts Festival**, waar jongeren vanuit verschillende perspectieven reflecteren op gender, identiteit en representatie.

Ook in projecten als **Boekenklets** - de boekenclub van Dwaalzin - nodigen we jongeren uit om stil te staan bij maatschappelijke thema's. We leren hen kritisch nadenken over thema's waarmee ze zelf niet altijd meteen mee in aanraking komen en zo hun blik te verruimen.

Bij Dwaalzin kiezen we dus niet voor ‘kamp A’ of ‘kamp B’. We kiezen voor ontmoeting. We willen moeilijke vragen stellen zonder iemand weg te zetten. We willen kritisch denken zonder negatief te zijn. We willen dat jongeren met enthousiasme, nuance en moed naar de wereld kijken.

Lotte Leenknecht

Bezoek Westfront en Ganzepoot Nieuwpoort

Organisator: Willemsfonds
Veurne - De Panne - Koksijde
Datum: zaterdag 06 september 2025

Bezoek Westfront en Ganzepoot Nieuwpoort met aansluitend drink of maaltijd in de KYCN

Info Ivan Winnock – ivan.winnock@skynet.be - Tel. 058 31 23 57

Lezing “ Wijs, grijs & puber” door prof. dr. Jean Paul Van Bendegem

Organisatie Mensen & Wetenschap Westkust i.s.m. Willemsfonds en Humanistisch Verbond
Datum donderdag 11 september 2025
Uur 14u30
Locatie Vrijzinnig Huis Koksijde Galloperstraat 48
Prijs : € 5 / leden € 3 (koffie inbegrepen)

Wat betekent het om een “senior” te zijn in onze moderne samenleving ?
 Al te vaak wordt deze vraag door “niet-senioren” beantwoord en al te vaak wordt een passief beeld gepresenteerd. In deze lezing wordt een “contraire” visie vooropgesteld : de senior als wijze puber.
 Wijs door ervaring, puber door de mentale veranderingen en aanpassingen.
 Maar ook opstandig, wat leidt tot een actief mensbeeld.
 Gegarandeerd, de professor in volle aktie !

Info Marc Mortier

Ontbijtgesprek met Marie-Chantal Loones

Organisator Humanistisch Verbond Westhoek
Datum zondag 14 september 2025
Uur om 09 u, deuren om 08u45 open.
Locatie Vrijzinnig Huis Koksijde
Prijs € 5 leden HV Westhoek € 10 niet-leden HV Westhoek – gratis kinderen – 12j.
Verplicht in te schrijven tot uiterlijk 05 september 2025 met vermelding ontbijtgesprek + aantal personen. (chr.asseloos@skynet.be – 0475 454039)
 • Max 40 personen

De geur van heerlijke koffie, brood, gebak en een aangenaam interessant gesprek, meer is er niet nodig op een zondagochtend. Daarom organiseert het Humanistisch Verbond Westhoek een ontbijtgesprek met Marie-Chantal Loones ondervoorzitter medewerker vzw Familiekunde Vlaanderen regio Westkust

Tijdens het VTM-programma “Erfgenaam gezocht” gaat Axel Daeseleire op zoek naar erfgenamen van niet-opgeëiste erfenissen. Hij zoekt hiervoor geregeld hulp bij de plaatselijke heemkundige kring.

Kunnen wij hiervoor ook terecht bij Familiekunde Vlaanderen regio Westkust vzw? En, hoe gaat dit dan te werk? We vragen het aan Chantal Loones vrijwillig medewerker vzw Familiekunde Vlaanderen regio Westkust.

Info HV Westhoek: Christian Asseloos - chr.asseloos@skynet.be

ZONDAGEN IN HET VRIJZINNIG HUIS KOKSIJDE

Elke zondag is de bar van het Vrijzinnig Huis Koksijde open van 11u. tot 13.30u.

Ideaal voor een gezellige babbel en een drankje!

Beste lezers van de Sprokkel

Voor de dienstverlening van huisvandeMens Koksijde kunnen jullie tijdens de kantooruren terecht op het nummer 058 52 08 94.

Wij zijn elke 1ste en 3de vrijdag van de maand van 9.30u tot 12.00u aanwezig in het Vrijzinnig Huis Koksijde. Onze vrijwilliger Carla Nelissen staat dan klaar om jullie vragen te beantwoorden. Je kan op afspraak bij haar terecht voor gespreksbegeleiding of wilsverklaringen.

Huwelijksplannen? Wil je graag een vrijzinnig humanistische huwelijksplechtigheid? Bel gerust en dan maakt Talitha, de administratief medewerkster, alles in orde.

Consulent Julie zal het dan verder opvolgen zodat jullie ceremonie tot in detail geregeld is.

Voor dringende zaken, zoals een afscheidsplechtigheid, bel je best volgend nummer voor onze permanentiedienst: 057 23 06 30.

Bij vragen, aarzel niet om contact met ons op te nemen.

Vanuit onze vrijzinnig humanistische visie op mens en leven, luisteren we naar wat voor jou van betekenis is. We zijn er voor jou als je geconfronteerd wordt met verlies van iemand of van iets dat je leven kleur en zin geeft. Op de momenten dat het leven pijn doet, en je op zoek gaat naar hernieuwde zin in je bestaan.

Onze gesprekken zijn kosteloos en gebonden aan het beroepsgeheim.

Bij Carla ben je welkom voor een gesprek van mens tot mens. Ze luistert met warmte en respect. Alles wat besproken wordt, is vertrouwelijk. Er zijn geen taboes.

Bij Carla ben je ook welkom voor een gesprek over het levenseinde. Je krijgt er professionele informatie en steun. Hoe vul ik een wilsverklaring in? Hoe kan ik waardig sterven? Kan ik euthanasie aanvragen bij dementie? Wat is palliatieve sedatie? Op al deze vragen kun je er antwoord krijgen. We overlopen samen het LEIFplan.

Hallo!

Ik ben Hermien, de nieuwe administratief medewerker van het huisvandeMens in Ieper - Diksmuide - Koksijde.

Je zal mij of mijn collega Talitha er afwisselend kunnen vinden in Koksijde.

Ik kijk vol enthousiasme ernaar uit om jullie te ontmoeten.

Ik ben blij dat ik mijn steentje mag bijdragen aan een organisatie die ruimte biedt voor ieders verhaal.

Tot binnenkort!

Een eigen vaarwel vormgeven

Het huisvandeMens lanceerde de brochure *'Een eigen vaarwel'* met tips en handvaten om je eigen uitvaart of het afscheid van een dierbare vorm te geven. Steeds meer mensen maken bewuste keuzes rond het levenseinde, waaronder 'voorafschied': een afscheidsceremonie bij leven. Dit biedt rust voor jezelf en je omgeving.

De brochure speelt in op de trend van persoonlijke en creatieve afscheidsceremonies. Het huisvandeMens biedt ondersteuning van inspiratiegesprekken tot volledige begeleiding door consulenten of vrijwilligers.

De brochure kan gratis aangevraagd of gedownload worden via huisvandeMens Brugge.

Meer info: 050 33 59 75 of brugge@deMens.nu.

Vrijdag 21 maart 7de QUIZT'ET – Kwis in Vrijzinnig Huis Koksijde

Vrijdag 21 maart liep het Vrijzinnig Huis vol met 15 ploegen die deelnamen aan de 7de editie van onze jaarlijkse kwis. Een succes: dit jaar waren we uitverkocht, want 15 ploegen is het maximum aantal om er een gezellige avond van te kunnen maken.

Denise Van der Meiren had opnieuw een mooie kwis in elkaar gestoken met tien thema's van elk 10 vragen en 10 fotovragen. Een ronde Kokeneten en een puzzelronde zorgden voor een extra uitdaging van elke ploeg, die tussen de andere vragen door, ook hier een oplossing op de vragen moesten zoeken.

Bij de pauze bleek dat het spannend zou worden. Winnaars van de avond waren de ploeg QUIZTVANNIX, vier collega's van de gemeentelijke bibliotheek van Koksijde. Tweede werden de Simple Minds, derde de ploeg CEVAPCICI.

De volledige rangschikking.

Quiztvannix	213
The Simple Minds	207
Cevapcici	205
Original Fab Four	203
De Nieuwpoortse Garnalen(Npg)	197
The Fab Four	194
Team Chirozo	192
Saloon	183
Oudln. Bond Atheneum Veurne	182
The Reptilians	181
De Puffins	171
La Jeunesse	165
Hipelelie	164
Mystery Guests	164
Ardennetrappers	142

Elke deelnemer kreeg een goodie-bag, met mooie producten dankzij onze sponsors van de avond. Ook mocht elke deelnemer nog een prijs kiezen uit de prijzentafel.

Een gemeente dank aan alle vrijwillige medewerkers v oor deze geslaagde avond!

Zaterdag 26 april Herdenking zeelieden Oostende

Op zaterdag 26 april werd, zoals elk jaar, een plechtigheid gehouden voor de zeelieden die op zee gestorven zijn.

Dit vindt plaats in het Vrijzinnig Laïciserend centrum De Geuzetorre Oostende.

Familieleden komen dan praten over hun droevige ervaringen. Een vader, een zoon of een vriend gaat varen en komt niet meer terug.

Zeer aangrijpend.

Er worden die dag bloemen neergelegd bij het Maritiem Instituut Mercator, school voor zeevaart en techniek.

Bestuurslid Danie de Kimpe doet dit al jaren uit naam van ons Vrijzinnig Huis Koksijde en dit ter *nagedachtenis van de op zee omgekomen vissers van de Westkust.*

‘Vroeger keek ik naar zee en zag ik mooie schepen, klein en groot. Wanneer ik nu een schip zie, wens ik de bemanning goede vaart en een veilige thuiskomst.’

Danie de Kimpe

Zondag 27 april Voordracht ‘Op ontdekking in de westelijke Balkan’

Ondanks een overvloedig aanbod aan activiteiten op zondag 27 april (Erfgoeddag, Wandeldag, ...) vonden toch een twintigtal geïnteresseerden de weg naar de voordracht over de westelijke Balkan.

De spreker, Max Andela, studeerde geschiedenis in Nijmegen en doceert over de recente Europese geschiedenis, met specialisme Balkan, freelance doceert hij aan meerdere Nederlandse universiteiten. Hij woonde onlangs een jaar lang in Albanië. Daar ontmoette hij zijn grote liefde en dat maakt dat hij sinds een jaar in Nieuwpoort woont.

Hij bracht ons een overzicht van wat de regio te bieden heeft aan religies, nationaliteiten, aan landschappen en putte uit zijn eigen ervaringen om de sfeer van deze regio aan ons over te brengen. Spijtig dat de tijd tekort was om zijn verhaal af te maken.

Enkele kritische vragen uit het publiek rondden de boeiende voormiddag af.

Donderdag 10 april Lezing Ingrid Slabbinck: Dieren in Wereldoorlog I

Er waren veel dieren betrokken bij W.O. I : nutsdieren (paarden, ezels, muilezels, Indische olifanten, kamelen, honden, duiven en katten), troostdieren (katten, aapje, bok, beer, vos en ooievaar) en mascottes (kangoeroes voor Australische Aboriginals, tamme leeuwen voor een Amerikaanse compagnie) en pestdieren (ratten, vlooiën, luizen en kakkerlakken, die besmettelijke ziektes verspreidden). Een aparte categorie : vuurvliegjes en gloeiwormen zorgden voor enig licht in de verduisterde loopgraven (de soldaten wreven er hun handen mee in).

Paarden: waren het talrijkst (6 miljoen gesneuveld), het belangrijkste en het kwetsbaarst.

- Voor vervoer van gewonden en drinkwater.
- In de eerste linies met de cavalerie, in man-tot-man-zwaardgevechten.
- Paardenziekenhuizen waren vaak beter uitgerust dan lazaretten voor soldaten.
- Toen vanaf 1912 gifgas werd gebruikt, kregen ze, evenals de honden, een gasmasker.
- Het vlees van gedode paarden werd weggesneden als voedsel.

Honden: boodschappers; sprongen over de loopgraven.

- Transporteerden vuurwapens en munitie.
- Rode-kruis-honden brachten gerief voor wondverzorging bij de licht gewonden, zodat ze zichzelf konden verzorgen

Katten (500.000): in de loopgraven om ratten te vangen en zo besmettelijke ziektes te bestrijden, en als troostdieren.

Duiven (100.000): fungeerden als postbodes en als spionnen.

Ze brachten berichten over en vlogen met een camera om de nek over de vijandelijke linies om er foto's van te nemen.

Aapje: heeft een heel Zuid-Afrikaans regiment gered door te waarschuwen voor de naderende vijand.

Ezels, muilezels en olifanten: transportdieren.

Robert Claes

Vermeylenfonds
verbinden | verbreden | verdiepen

Woensdag 19 maart Bezoek Permekemuseum in Jabbeke.

Op 19 maart bezocht het Vermeylenfonds Koksijde het Permekemuseum in Jabbeke, het voormalige woonhuis van de Vlaamse expressionistische schilder en beeldhouwer Constant Permeke. Het museum biedt een unieke inkijk in het leven en werk van deze belangrijke kunstenaar.

Een gids gaf boeiende uitleg over de architectuur van het huis, dat Permeke zelf liet ontwerpen en bouwen.

Daarnaast werd er diepgaand ingegaan op de tentoongestelde schilderijen en beelden, waarbij de gids de specifieke kenmerken van Permekes stijl en zijn thematiek belichtte.

Na de rondleiding genoten de deelnemers van een drankje op het terras in de tuin rondom het museum.

Het bezoek aan het Permekemuseum was een zeer geslaagde en leerzame ervaring. De combinatie van een deskundige gids, een breed scala aan werken van Permeke en een mooie tuin maakte het tot een geslaagde uitstap.

HUMANISTISCH
VERBOND

Zaterdag 8 maart Geleid bezoek aan het natuurhistorisch museum Museos te Koksijde

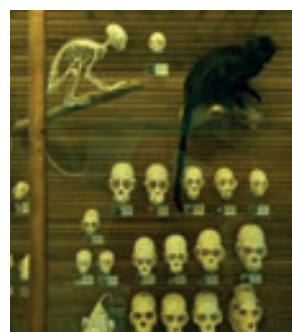
Op zaterdag 8 maart 2025 brachten leden en sympathisanten een geleid bezoek aan het natuurhistorisch museum Museos te Koksijde.

MuseOs is het levenswerk van biologen Luc Tyteca en Leentje Vandenhoudt. Dertig jaar lang bouwden zij een unieke collectie uit van wetenschappelijk waardevolle en zeldzame objecten. Met een ongelooflijk enthousiasme deelden zij met ons hun collectie, hun kennis en vooral hun passie.

In een drie verdiepingen tellend gebouw werden we ondergedompeld in een wereld van natuurhistorische objecten die als kunstvoorwerpen elk hun eigen verhaal vertellen. De grootste schedel in het museum is die van een potvis, de allerkleinste die van een dwergvleermuis. Het grootste volledige skelet is er één van een olifant, en het kleinste dat van een zeepaardje. Meer dan duizend objecten dus alles wat hiertussen ligt, mag je verwachten in Museos.

Het was buiten prachtig strandweer, maar ons bezoek aan Museos was zeker de moeite waard.

Leentje en Luc bedankt en dikke PROFICIAT!

Vrijzinnig Lentefeest Westhoek

Zaterdag 3 mei 2025 - CC CasinoKoksijde

Op zaterdag 3 mei 2025 was het wederom feest in het CC CasinoKoksijde. Aan het Vrijzinnig Lentefeest namen maar liefst 53 feestelingen deel. Met het Lentefeest zetten de 6-jarigen op een feestelijke

manier de eerste symbolische stappen in de wereld waar het ernstig wordt. De kleutertijd is voorbij en daar zijn de eerste leerjaren en ook de eerste levensvragen. Groot worden, dat gaat vanzelf, zegt men. Toch moet een kind zich behoorlijk inspannen en is het een heel proces om een eigen identiteit te ontwikkelen en een waardevolle wereldburger te worden. Tijdens de lessen niet-confessionele

zedenleer worden zij hierbij op een speelse wijze bewust gemaakt en gestimuleerd om, vanuit een vrijzinnig humanistisch perspectief, na te denken over dit proces van 'groot worden' en wat het betekent voor zichzelf en voor

de mensen en de wereld om hen heen. Het thema voor het Lentefeest 2025 was gebaseerd op het verhaal van 'De mooiste vis van de zee'.

Gezien er meer dan 500 genodigden aanwezig waren, werd het feest noodgedwongen in twee sessies opgesplitst. Onder algemene coördinatie van NCZ-leerkracht Sofie Deboeuf, mede ondersteund door haar collegae leerkrachten NCZ, werd het opnieuw een feest om niet te vergeten.

Het hoogtepunt van het feest was het uitdelen van de rugzakken vol geschenken aan alle feestelingen. De stralende gezichten van de kinderen bij het ontvangen van deze verrassingen waren hartverwarmend en lieten zien hoezeer ze genoten van deze speciale dag.

Feest Vrijzinnige Jeugd Westhoek

Zaterdag 17 mei 2025 - CC CasinoKoksijde

Het Feest Vrijzinnige Jeugd voor 12-jarige leerlingen niet-confessionele zedenleer uit de Westkust ging door op zaterdag 17 mei 2025.

Aan het einde van het zesde leerjaar hebben de leerkracht zedenleer en zijn of haar leerlingen samen een heel traject afgelegd: van kind naar aanstormende volwassene en wereldburger met een eigen identiteit. Het feest vrijzinnige jeugd is hier de kroon op het werk: de leerlingen zijn klaar voor de overgang naar het middelbaar onderwijs, waar ze stilaan belangrijke keuzes voor hun toekomst moeten maken. Een leuk en feestelijk evenement markeert dit scharniermoment.

Het thema was in 2025 gebaseerd op het boek "Zoef" door Janneke Schotveld. Een grappig en ontroerend verhaal over liefde en afscheid nemen.

Beide feesten werden afgesloten met een kleine receptie, waar de feestelingen en hun families konden nagenieten onder het genot van een hapje en een drankje. De sfeer was levendig en opgetogen, en alle aanwezigen keerden blij en voldaan huiswaarts, met mooie herinneringen aan een geslaagd feest.

Een bijzonder woord van dank aan de bestuursleden van het Panne Instituut, UVV, Vrijzinnig

Huis Koksijde, de gemeente Koksijde en enkele trouwe leden en sympathisanten van het Humanistisch Verbond Westhoek voor de ondersteuning en medewerking.

Leestip

Regenboog is de mooiste vis in de zee, met prachtige glinsterende schubben. Alle andere vissen zouden best zo'n mooie schubben willen, maar Regenboog is veel te trots en ijdel om zijn schubben te delen. De andere vissen vinden Regenboog daardoor niet zo aardig. Al snel leert Regenboog

dat het fijner is om vrienden te hebben, dan om de mooiste vis te zijn.

Ontdek samen met de mooiste vis van de zee en zijn vrienden hoe fijn het is om te delen, hoe je een ruzie bijlegt en hoe je een goede verliezer wordt. Dit zijn alledaagse, maar belangrijke situaties waar ieder kind in terechtkomt. Zij leren samen met Regenboog om hun hart te volgen, moedig te zijn en nieuwe vrienden te maken

*Auteur(s): Marcus Pfister
Uitgeverij: De Vier Windstreken
Productcode (EAN): 9789055791910*

Het boek "Zoef!" begint hoofdzakelijk eerst verdrietig. Het rouwen om een hond is iets wat vele kinderen zullen herkennen. Gelukkig duurt de rouwsessie niet al te lang, want Zoef doet al op bladzijde twee zijn intrede. Vervolgens vindt er een avontuur plaats waarin tranen en geluk zichzelf in hoog

tempo afwisselen. Zoef is een extreem eigenwijs tapijt dat dondersgoed weet wat hij wel en niet wil. Dat kan hem soms wel eens duur komen te staan. Amir is een tikkeltje onzeker, maar de gedachte dat hij Oela mogelijk weer terug kan halen, sterkt hem op allerlei momenten.

Er zijn wel wat thema's die in dit boek de revue passeren. Vooral rouwverwerking is een groot onderdeel, maar ook het ontstaan van vriendschappen en het verleggen van je grenzen. Zoef heeft het, ondanks dat hij stront eigenwijs is, in zich om een publiekslieveling te worden. Schotveld zou Schotveld niet zijn, wanneer ze ook niet wat linkjes zou leggen naar bekende volksverhalen en sprookjes.

*Auteur(s): Janneke Schotveld
Illustrator(s): Nadia Meezen
Uitgeverij: Spectrum
Productcode (EAN): 9789000393251*

MIJN TIJD

VERWEVEN IN HET LABYRINT VAN ONZE TIJD

Meer en meer zweven mijn gedachten in het verleden
Zij maken een balans op van wel en wee toen geleden
Veel gebeurtenissen versmelten als sneeuw voor

Om als water terug te vloeien naar zee
waar hun cyclus ooit begon

Een deel blijft verneveld tot wolken vol herinneringen
Hun tinten brengen mij in de wenssfeer van beginningen
Donkere wolken omkaderende tijd
van crisis en oorlogsjaren
De grijze en witte wolken voeren een ballet
van vervlogen mooie dagen

Dank zij verworven kennis en wijsheid vermijd
ik nu veel futiele zorgen
En fantaseer ik over een zonnige morgen
Al is mijn corpus van eik tot knotwilg vergroeid
De bloemen rondom mij zijn nog lang niet uitgebloeid

Toch is mijn tijd verweven in het labrynt van onze tijd
Die vol gleuven van technische snufjes op
een puzzel lijkt
Middenin getuigen eilandjes van nieuwe en
vastgeroeste morele waarden Wetten en regels vormen
een doolhof waar ik als knotwilg moeilijk kan aarden

Verjaarde en pas geboren blitsideeën
wirwarren in mijn gedachten
Ik recycleer ze tot bouwstenen voor een
huis op peilers die de tijd van nu tarten
Al was "De wereld veranderen" vroeger
één van mijn hoofddrijfveren
"Dat de wereld mij niet verandert"
is nu het punt dat ik wil eren

Ooit heeft Europa de cultuur in
zeven perioden opgedeeld

Waarin de mens sinds de prehistorie heeft geleefd
Toch is ons leven te kort om een volledig tijdperk
e doorleven
Daarom een goede raad :

" tracht iedere dag optimaal te beleven"

Willy Dedeyne

YONI VAN DEN EEDE EN KARL VERSTRYNGE (RED.)

De maakbare moraal. Visies op ethiek en humanisme.

Deze bundel van wetenschappelijke artikels blijkt voor de geïnteresseerde leek nog behoorlijk toegankelijk. Toch moet men ermee rekening houden dat de auteurs niet ononderbroken eigen ideeën naar voren brengen, maar naar goede academische gewoonte hoofdzakelijk andere academici aanhalen, hetzij in parafrases, hetzij in (vertaalde) citaten, en met bibliografische verwijzingen en originele citaten in voetnoot.

Dat alles wordt dan ingepast in wat toch als een eigen betoog kan gezien worden, door de keuzes die de auteurs maken uit de beschikbare vakliteratuur, maar vooral door de beoordeling van en de commentaren bij de aangehaalde bronnen. Soms haalt men vooral aan, soms horen we vooral de stem van de auteur van het artikel. In het eerste geval is het vooral de aangehaalde auteur die de intellectuele waarde van het artikel bepaalt, in het laatste geval de intellectuele waarde van de auteur van het artikel. Het kan vriezen, het kan dooien.

Wanneer de auteur zich beperkt tot een of twee dergelijke bronnen blijft het allemaal nog te volgen. Het wordt moeilijker als men er ook nog secundaire literatuur bij betreft, dus teksten die zelf een commentaar zijn op de reeds aangehaalde teksten, en soms zelfs commentaren bij en interpretaties van die secundaire literatuur. Op den duur weet men niet meer wie er aan het woord is, of wat de opvatting van de auteur van het artikel zelf is.

Het ideaal van elke schrijver is, of zou moeten zijn, om zelfs ingewikkelde of ongewone zaken begrijpelijk voor te stellen. Met academici heb je weleens de indruk dat ze denken dat van hen verwacht wordt dat ze eenvoudige of gewone zaken zo ingewikkeld mogelijk voorstellen. In enkele van deze artikels lijkt dat het geval: de lezers moeten zich door een dicht web van jargon, abstracties, theoretische uitleg en geleerd-doenerij werken om uiteindelijk vast te stellen dat het om doodgewone zaken gaat, die men zonder al die uitleg zelf ook weet. Maar, zeggen de academici dan in koor, dat is een ander soort weten. Dat zal wel, maar af en toe wenste ik toch dat de auteur me haar geleerd geleuter had bespaard, of het gebruikt had voor een minder triviaal onderwerp. *Diem perdidit*.

Een ander lovenswaardig aspect van dergelijke wetenschappelijke publicaties is lezers kennis te laten maken met bepaalde zienswijzen uit de vakliteratuur waar ze normaliter zelf niet zouden aan toekomen. In bijna alle artikels in deze bundel is dat het geval, maar een enkele keer is dat minder geslaagd, bijvoorbeeld wanneer een auteur zich beperkt tot een enkele andere auteur, en diens ideeën uitvoerig toelicht, zeker wanneer dat om een (heel) bekende auteur gaat. Helemaal oninteressant wordt het wanneer die auteur bovendien zelf veeleer oninteressant is.

Het thema van de bundel, de maakbaarheid van de moraal, wordt in de negen artikels telkens vanuit zeer

verscheiden standpunten benaderd.

Meestal nogal pertinent, af en toe veeleer zijdelings. Nu is er bij elk artikel een bibliografie; als men die zou samenvoegen, zou men vaststellen dat er heel weinig overlapping is, zo verscheiden zijn ook de gebruikte en aangehaalde bronnen.

Al bij al een typisch product van de academische wereld, met al de positieve en minder positieve kenmerken van dien. De afweging daarvan zal heel sterk afhangen van de eigen aard van de lezers, en van hun incasseringsvermogen.

Karel D'huyvetters

YONI VAN DEN EEDE
EN KARL VERSTRYNGE
De maakbare moraal.
Visies op ethiek en humanisme.
Uitgeverij VUB Press, 2019

ISBN 978 90 5718 876 3

OLIVIER BOEHME

Scepsis. Over wankelend vooruitgangsgeloof.

Vanaf de eerste bladzijde van dit boek becroop me een onbehaaglijk gevoel, dat allengs naar lichte wrevel oversloeg, en dat me bijgebleven is tot de laatste bladzijden. Was het het onderwerp, dat je ook kan omschrijven als pessimisme? Was het de alomtegenwoordige figuur van Schopenhauer, niet de meest opwekkende onder de filosofen? Of was het de weinig gedecideerde benadering van de auteur, die je voortdurend doet afvragen wat zijn bedoeling is, zijn oogpunt, zijn methode, zijn eigen standpunt?

Was het omdat verscheidene heterogene delen van het boek al eerder in andere contexten verschenen zijn en het geheel daardoor minder is dan de som van de delen? De auteur wordt historicus genoemd, maar we hebben hier niet te maken met een klassiek historisch werk. Het is ook geen typische Ideengeschichte, noch cultuurfilosofie of -sociologie, geen politicologie of economie. Wat het dan wel is, blijft voor mij na lezing nog een open vraag. Ik ben geen voorstander van etiketten en hokjes, maar je weet tenslotte graag waarmee je bezig bent, waaraan je je mag verwachten. Hier voelde ik me niet op mijn gemak, ik vond mijn draai niet, ik miste een rode draad.

Dat maakt het verdraaid moeilijk om een beoordeling te maken van deze bundel van min of meer samenhangende korte opstellen. Sommige daarvan bespreken een of andere auteur, sommige al onbekender dan andere, of een of ander werk, of een stroming

of periode in de geschiedenis, of een recente ontwikkeling, het kan allemaal. Er is een overvloed aan materiaal, maar het wordt meestal vrijblijvend aangeboden, en soms zonder veel diepgang. Dat viel me vooral op bij het zo belangrijke en mij dierbare thema van de Verlichting, in combinatie met de Franse Revolutie. Beide komen voortdurend ter sprake, maar de auteur dringt niet door tot de kern van de zaak, en lijkt uit te gaan van de veronderstelling dat iedereen wel weet hoe dat zit, quod non. Hijzelf blijkt geen weet te hebben van het magistrale werk van Jonathan Israel, en dat wreekt zich.

Je begint je dan ongerust de vraag stellen hoe het zit met de rest van zijn achtergrond. Het is onbetamelijk om je van Paul Hazard af te maken met enkele algemeenheden en een nietszeggend citaat. En wat heb je eraan dan weer te vernemen dat 'Julius Frauenstädt, Philipp Batz alias Mainländer en Julius Bahnsen op vaak eigenzinnige wijze aan de slag gingen met de geestelijke nalatenschap van Schopenhauer'? Er is veel name dropping, en veel toelichting waarop je niet zit te wachten. Alles wordt bovendien auctorieel gepresenteerd alsof de auteur het voor de gelegenheid hoogstpersoonlijk zelf bedacht heeft, terwijl het uiteindelijk allemaal toch vooral geleende boekenkennis is. Lees die boeken beter zelf, al was het maar één. Wat hij zelf denkt, komen we overigens niet te weten. Ach, het draagt allemaal bij tot een al bij al ronduit frustrerende lectuur. Een van de tussenkopjes luidt

'Gesofisticeerde onbenulligheid'. Ik zou het niet beter kunnen verwoorden.

Karel D'huyvetters

OLIVIER BOEHME
**Scepsis. Over wankelend
vooruitgangsgeloof.**

Uitgeverij ASP Editions, 2023
168 pagina's
ISBN 9789461174772

In de kijker

In deze uitgave van 'In de kijker' laten we onze vrijzinnig humanistisch consulent Julie Dumolein van het huisvandeMens leper – Diksmuide en Koksijde aan het woord. Julie is een pittige dame met een maatschappelijke visie die streeft naar een betere wereld, weg van alle mediainvulling die ons samenleven maar ingewikkelder maakt. Een grote meerwaarde voor onze vrijzinnige werking.

Julie Dumolein

Vertel iets over jezelf.

Van waar afkomstig – studies – beroep

Ik ben geboren en getogen in leper. Na mijn middelbare studies Latijn-Moderne Talen aan het KA leper, ging ik op kot op de campus van de VUB om communicatiewetenschappen te studeren. In mijn derde jaar ging ik op Erasmus naar Madrid. Na het behalen van mijn masterdiploma volgde ik nog een lerarenopleiding aan Ugent en daarna een postgraduaat bedrijfscommunicatie. Ik studeer graag en wist nog niet goed welke richting ik professioneel uit wilde. Na wat omwegen in het onderwijs – vooral als leerkracht Nederlands voor anderstaligen – en als communicatiemedewerker en job- en taalcoach, vond ik in 2023 dé geschikte job voor mij: vrijzinnig humanistisch consulent bij huisvandeMens Kortrijk. In 2024 maakte ik de overstap naar leper, waar ik me nog steeds het meest thuis voel. Ik werk nu dus vanuit huisvandeMens leper, en op afspraak vind je me ook in huisvandeMens Diksmuide en Koksijde.

In welke verenigingen ben je actief of actief geweest?

Ik ben lid van VC Mozaïek en van Groen. Vroeger was ik ook lid van GAIA en van Eva vzw (nu Proveg vzw).

Wat zijn je hobby's?

Ik lees graag en probeer dat bewust te doen: smartphone aan de kant, tv niet aan en rustig lezen – ook op de trein. Dat geeft zoveel meer voldoening dan naar een scherm

staren. Verder loop ik vaak (ik train momenteel voor een marathon). Tijdens het lopen luister ik graag naar allerlei interessante podcasts, meestal over psychologie, filosofie, zingeving, bewustwording of geschiedenis.

Ik kan me ook echt ontspannen in de sauna en ga met mijn man graag iets drinken op café. In de zomer doe ik graag een terrasje. En van reizen word ik helemaal blij.

Je bent sinds een tweetal jaren werkzaam bij het HVM leper.

Vanwaar je interesse in de vrijzinnige werking?

Vanwaar je kandidatuur en interesse voor deze werking?

Ik ben eigenlijk altijd al een vrijzinnig humanist geweest, zonder dat ik daar bewust een label op plakte. Toen ik ging trouwen met huisvandeMens, was ik aangenaam verrast door het aanbod en voelde ik meteen dat dit bij mij paste. Soms valt alles gewoon op z'n plaats: er was op dat moment een vacature en ik was niet meer gelukkig in mijn toenmalige job. Ik solliciteerde en werd aangenomen. Toen ik daarna ook nog eens in leper aan de slag kon, was de cirkel rond.

Je bent sinds kort actief voor het HVDM Koksijde.

Klopt. Dit hoort bij de job van vrijzinnig humanistisch consulent regio leper-Diksmuide-Koksijde. Het is een brede regio en momenteel ben ik de enige werkende consulent. Niet altijd evident, maar gelukkig kunnen we rekenen op onze vrijwilliger Carla, die de wilsverklaringen in Koksijde en deels in Diksmuide op zich neemt. Daar

zijn we haar heel dankbaar voor. Administratieve collega Talitha neemt ook een ruim takenpakket op zich. Zo redden we het voorlopig wel.

Wat is vrijheid voor jou?

Kunnen doen wat je graag doet. Opstaan met goesting in het leven. Met een dankbaar gevoel gaan slapen. Dat bereik je, denk ik, door te kunnen leven volgens je eigen waarden en normen. Door niet verloren te lopen, maar gericht te leven.

Om die keuzes te kunnen maken, heb je kansen, rechten, gezondheid, bewustzijn en geluk nodig. Ik ben dankbaar voor de kansen die ik van mijn ouders kreeg, voor de inspanningen die ik zelf deed, en voor wat op mijn pad kwam. Ik voel me een vrij mens.

Sociale vaardigheden en het kunnen omgaan met emoties zijn belangrijk in onze maatschappij. Is dat voor jou ook zo?

Uiteraard. We leven niet alleen. We leven met andere mensen én zeker ook met ons milieu, de natuur, de dieren. Ik probeer bewust te leven met respect, zorg, vriendelijkheid en liefde. Ik probeer niemand te kwetsen, geen harde taal te gebruiken, genuanceerd te zijn, andere perspectieven te overwegen en na te denken voor ik spreek. Emoties leren ons veel over onszelf, maar mogen niet ingezet worden om anderen te schenden. Je emoties kunnen reguleren is een belangrijke vaardigheid. Anders zijn we kleuters in volwassen formaat.

Hoe ziet een ideale maatschappij er voor jou uit? Hoe kijk je naar de maatschappelijke problemen van dit moment?

In een ideale maatschappij kan iedereen doen wat hij of zij graag doet, zonder angst, in vrede, veiligheid en gezondheid, en met respect en vriendelijkheid voor elkaar. Mèt een gezond milieu en dieren die een gelukkig bestaan kunnen leiden.

Daarvoor is het belangrijk om bewustzijn te creëren rond het leven. We zouden op school meer moeten leren 'leven': omgaan met zingeving, emoties, mensen, natuur, dieren, voedsel, energiebronnen, afval, gezondheid... In mijn ideale wereld is iedereen vegetariër of veganist. Mensen en dieren leven in vrijheid. Andersdenkenden worden getolereerd. Er is liefde en verdraagzaamheid. Mensen die schadelijk gedrag stellen, krijgen opleiding en begeleiding in plaats van straf.

De maatschappelijke problemen van vandaag ontstaan grotendeels door oorlog, klimaatproblemen, schadelijke

economische keuzes en – sorry not sorry – het patriarchaat. Dus pak de problemen aan bij de bron. Stop met wapens, sigaretten, ultrabewerkt voedsel en overmatige verpakkingen te produceren. Stop met van vrouwen te verwachten dat ze werken alsof ze geen kinderen hebben, en kinderen opvoeden alsof ze geen job hebben. En dan ook nog eens aantrekkelijk blijven voor de man. Steeds meer vrouwen zeggen nee tegen dit soort leven – en terecht. Het gevolg? Een dalend geboortecijfer en paniek in de zaal: wie zal onze pensioenen betalen?

Investeer in goed onderwijs en betaal leerkrachten – van kleuter tot secundair – als masters. Doe hetzelfde met zorgmedewerkers. Investeer in lessen zingeving en gezondheid. Doe aan preventie. Al de rest is een doekje tegen het bloeden.

Is communicatie hierbij belangrijk?

Ik noem het liever educatie. Bewustwording.

Vrije meningsuiting blijft een actueel onderwerp. Waar liggen voor jou de grenzen?

Je vrije meningsuiting stopt waar je bewust iemand wil kwetsen of beledigen. Je kunt je mening ook op een respectvolle, niet-aanvallende manier delen, waarbij je ruimte laat voor de vrijheid van de ander. Vrijheid van meningsuiting is geen vrijgeleide om een klootzak of bitch te zijn.

Is er nog tijd voor iets anders of welke dromen heb je nog?

Ik word 36. Ik besef dat alles eindig is (ja, ik weet het, ik ben nog jong). Maar toch: mijn ouders worden ouder, mijn schoonvader is overleden, ik heb nog maar één grootouder. En ik voel lichamelijke klachten die ik vroeger niet had.

Mijn droom is dat de mensen rondom mij zo lang mogelijk gelukkig en gezond blijven. En voor mezelf: dat ik gezond mag blijven. Dat is de basis om echt van het leven te kunnen genieten. Want dat doe ik graag: genieten – op een gezonde manier. Met een goede gezondheid wil ik, samen met mijn man (of alleen, of met vrienden of familie), nog veel van de wereld zien. Ik wil blijven bijleren. Lezen. Openstaan voor de wereld. Met een positieve mindset. En zorgen – voor mezelf en voor de mensen waar ik van houd. Liefde maakt alles de moeite waard.

levensportret

Jouw verhaal op papier

persoonlijk - vertrouwelijk - kosteloos

www.jouwlevensportret.be

Alvast te noteren in je agenda.....

Kunst - Zinnig

een initiatief van

II - BEWEGING

vrijdag 17 oktober | 19.30 | vernissage

welkom door Joeri Stekelorum, voorzitter Vrijzinnig Huis Koksijde
toelichting bij de werken door Els Desmedt, ere-directeur Westhoekacademie, curator
receptie

zondag 19 oktober

11.00 – 12.00 | Muziek & Dans met leerlingen van StapWest
12.00 – 13.30 | aperitiefmoment

zondag 26 oktober

15.00 | Artist talk – gesprek met de kunstenaars

**De tentoonstelling is te bezoeken op
zaterdag 18 en 25 oktober van 14 – 17u en op zondagen 19 en 26 oktober 11-17u**

Locatie | Vrijzinnig Huis Koksijde, Galloperstraat 48, 8670 Koksijde
Info | info@vrijzinnighuiskoksijde.be
Inschrijven | inschrijven voor de vernissage via info@vrijzinnighuiskoksijde.be, voor 14 oktober
Kostprijs | gratis, met uitzondering van de dranken tijdens het aperitiefmoment op zondag

KUNST-ZINNIG is een initiatief van Vrijzinnig Huis Koksijde, dat lokale kunstenaars een forum biedt om met elkaar én met het publiek in dialoog te gaan. Een happening waar verbinding tussen mensen en de deelnemende kunstenaars het doel is, naast reflecteren door én participeren van het publiek. Communicatie én beleving staan centraal. Kijken én zien... Een eigen-zinnig project. Elk jaar staat een ander vrijzinnig-humanistisch thema centraal.

De namen van de deelnemende kunstenaars zelf maken we bekend in het volgende nummer van de Sprokkel.

JAARPLANNING - DEADLINES
Respecteer deze deadlines voor
het toesturen van gegevens:

Editie
okt – nov. – dec. 2025
zondag 10 augustus 2025

Vrijzinnig Huis Koksijde
Galopperstraat 48, 8670 Koksijde
Tel. 058 52 08 94
vrijzinnighuiskoksijde@gmail.com

huishvandeMens Koksijde
Galopperstraat 48, 8670 Koksijde
Tel. 058 52 08 94
koksijde@demens.nu

Willemsfonds Koekelare
contactpersoon: André Laveyne
Brugse Heirweg 17
8680 Koekelare
Tel. 051 58 07 41
andre.laveyne@hotmail

huishvandeMens Diksmuide
Esenweg 30, 8600 Diksmuide
Tel. 051 55 01 60
diksmuide@demens.nu
www.demens.nu

**Willemsfonds
Veurne-De Panne-Koksijde**
contactpersoon: Ivan Winnock
Sasstraat 7, 8630 Veurne
Tel. 058 31 23 57
ivan.winnock@skynet.be

Vrienden van het GO! Westhoek
contactpersoon: Annie Decler
14e Artilleriestraat 7
8600 Diksmuide
Tel. 051 50 15 33
vriendengo.westhoek@gmail.com

**Humanistisch Verbond
Westhoek**
contactpersoon:
Christian Asseloos
Ramskappellestraat 49
8620 Nieuwpoort
Gsm 0475 454039
chr.asseloos@skynet.be

**Humanistisch Verbond
Koekelare-Diksmuide**
contactpersoon:
André Laveyne
Brugse Heirweg 17
8680 Koekelare
Tel. 051 58 07 41
andre.laveyne1@telenet.be

**Mensen & Wetenschap
Westkust**
contactpersoon:
Marc Mortier
Astridplein 3-401
8670 Koksijde
Gsm 0475 97 21 98
marc-mortier@telenet.be

Panne Instituut

vzw Panne Instituut
contactpersoon:
Marc Bossuyt
Westhoeklaan 60
8660 De Panne
Gsm 0474 50 20 47
bosmarc@outlook.com

**Vermeylenfonds
Koksijde-Oostduinkerke**
contactpersoon:
Eugeen De Picker
Berthastraat 8, 8670 Koksijde
Gsm 0475 28 05 30
eugeen.de.picker@telenet.be